

Nr 52

Utlåtande i anledning av d e l s Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen den 14 oktober 1939 (nr 727) om förbud mot arbetstagares avskedande med anledning av värnpliktstjänstgöring m. m., d e l s o c k i ämnet väckt motion.

Genom en den 10 april 1964 dagtecknad proposition, nr 146, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen den 14 oktober 1939 (nr 727) om förbud mot arbetstagares avskedande med anledning av värnpliktstjänstgöring m. m.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehaft motionen nr 821 i första kammaren av herr *Ottosson*.

Det vid propositionen fogade författningsförslaget är av följande lydelse.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen den 14 oktober 1939 (nr 727) om förbud mot arbetstagares avskedande med anledning av värnpliktstjänstgöring m. m.

Härigenom förordnas, att 1 och 3 §§ lagen den 14 oktober 1939 om förbud mot arbetstagares avskedande med anledning av värnpliktstjänstgöring m. m.¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)***1 §.**

Ej må någon på grund av tjänstgöring, som åligger honom enligt värnpliktslagen eller som han eljest jämlikt stadgande i lag är skyldig

Ej må någon på grund av tjänstgöring, som åligger honom enligt värnpliktslagen eller som han eljest jämlikt stadgande i lag är skyldig

¹ Senaste lydelse av 1 §, se SFS 1963: 90.

(Nuvarande lydelse)

att utföra åt det allmänna, skiljas från anställning som han innehar. Ej heller må den som hör till krigsmaktens reservpersonal eller antagits såsom frivillig vid krigsmakten eller är befälsanställd i civilförsvarets krigsorganisation skiljas från anställning med anledning av tjänstgöring som det på sådan grund åligger honom att fullgöra.

(Föreslagen lydelse)

att utföra åt det allmänna, skiljas från anställning som han innehar. Ej heller må den som hör till krigsmaktens reservpersonal eller antagits såsom frivillig vid krigsmakten eller eljest enligt frivilligt åtagande blivit tjänstgöringsskyldig inom det totala försvarets krigsorganisation skiljas från anställning med anledning av tjänstgöring som det på sådan grund åligger honom att fullgöra. Vad nu sagts skall även gälla beträffande den som enligt frivilligt åtagande blivit tjänstgöringsskyldig vid avdelning organiserad inom krigsmakten för att ställas till Förenta Nationernas förfo- gande och som ofördröjligen underrättat arbetsgivaren om sitt åta- gande.

3 §.

Arbetstagare, som beordrats till tjänstgöring som avses i 1 §, bör ofördröjligen lämna arbetsgivaren meddelande om tidpunkten för tjänstgöringens början och om den- nas beräknade varaktighet.

Arbetstagaren bör — — — — — hos arbetsgivaren.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1964.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att anställningsskydd beredes envar som enligt frivilligt åtagande blivit tjänstgöringsskyldig inom det totala försvarets krigsorganisation samt den som genom avtal åtagit sig att tjänstgöra vid avdelning organiserad inom krigsmakten för att ställas till Förenta Nationernas förfogande.

Av propositionen redovisas här endast vad föredragande departements- chefen anfört vid lagrådsremissen. Beträffande övriga delar hänvisas till propositionen.

Motionen

I motionen I: 821 yrkas »att riksdagen måtte avslå proposition nr 146 såvitt avser förslaget om att bereda anställningsskydd åt den som genom avtal åtagit sig att tjänstgöra vid avdelning inom krigsmakten för att ställas till Förenta Nationernas förfogande».

Beträffande de skäl motionären anfört till stöd för sitt yrkande får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas i det följande, hänvisa till motionen.

Departementschefen

Föredragande departementschefen, statsrådet Kling, har anfört.

»Det av överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap framlagda förslaget om en utvidgning av anställningsskyddet enligt 1939 års lag till att omfatta envar, som är tjänstgöringsskyldig inom det totala försvarets krigsorganisation, har tillstyrkts av samtliga remissinstanser och jag anser, att den föreslagna lagändringen bör komma till stånd.

Förslaget att bereda personalen i beredskapsstyrkan för FN-tjänst skydd beträffande den civila anställningen uppbäres av intressen som får anses likvärdiga med dem som motiverat anställningsskydd för nyssnämnda personal liksom för reservpersonal och frivilliga inom krigsmakten. Såsom framgått har förslaget också tillstyrkts eller lämnats utan erinran av så gott som samtliga remissorgan.

På arbetsgivarhåll har emellertid förslaget avstyrkts väsentligen på den grunden att den föreslagna reformen icke skulle bli av någon betydelse för rekryteringsmöjligheterna och emedan reformen skulle medföra allvarliga olägenheter för den enskilde arbetsgivaren.

Beträffande rekryteringsmöjligheterna har arbetsgivareföreningen uttalat, att det i allmänhet torde strida mot vederbörande befattningshavares egna önskemål att genast efter återkomsten från FN-tjänst återinrätta i förvärvslivet och att det med hänsyn till de goda ekonomiska villkor som är förbundna med FN-tjänstgöringen skulle vara av underordnad betydelse för befattningshavaren om han under någon kortare tid efter hemkomsten från tjänstgöringen saknar anställning. Vad sålunda anförts synes icke välgrundat. I själva verket torde man få räkna med att många av dem som överväger att taga anställning i beredskapsstyrkan, kommer att tillmäta frågan om trygghet i den civila anställningen väsentlig vikt vid ställningstagandet. En arbetstagare, som utan arbetsgivarens medgivande ingår avtal om tjänstgöring i beredskapsstyrkan och på order inställer sig till sådan tjänstgöring utan att säga upp sig från sin anställning, torde i regel därige-

nom bryta anställningsavtalet och ge arbetsgivaren rätt att häva detta och kräva skadestånd. Under sådana förhållanden kan man icke räkna med att den som innehar och vill behålla en anställning skall vara beredd att sluta avtal om tjänstgöring i beredskapsstyrka utan att ha fått ett bindande löfte av arbetsgivaren, att denne kommer att återtaga honom i arbetet efter fullgjord tjänstgöring. I många fall skulle således anslutningen till beredskapsstyrkan bli direkt avhängig av arbetsgivarens medgivande.

När det gäller de hittills uppsatta FN-förbanden har rekryteringen icke stött på större svårigheter, oaktat skydd för den civila anställningen icke beretts personalen. Till detta har säkerligen medverkat, att arbetsgivarna i stor utsträckning ställt sig positiva. När det gäller för en arbetsgivare att ta ställning till en anställds anslutning till beredskapsstyrkan är emellertid förhållandena annorlunda. Det är sålunda svårare för arbetsgivaren att på förhand ge bindande utfästelse om att han icke i anledning av utbildning för FN-tjänsten eller eventuell framtida tjänstgöring i beredskapsstyrkan kommer att skilja arbetstagaren från anställningen, än att ge ett motsvarande besked inför en omedelbart förestående, till tiden fixerad tjänstgöring. Att erfarenheterna av rekryteringen till de hittillsvarande FN-kontingenterna ur här förevarande synpunkter varit goda kan därför icke tagas till intäkt för att man även i fråga om beredskapsstyrkan kan helt förlita sig på tillmötesgående från arbetsgivarens sida.

Det skall icke bestridas, att införande av ett anställningsskydd i enlighet med förslaget kan medföra vissa olägenheter för de berörda arbetsgivarna. Det är angeläget att så långt möjligt minska dessa olägenheter. Arbetsgivaren har sålunda ett berättigat intresse av att så tidigt som möjligt få veta, att hans arbetstagare ingått avtal om tjänstgöring i beredskapsstyrkan. För arbetstagaren bör det knappast innebära någon olägenhet utan snarare te sig naturligt att han, när han ingår dylikt avtal, lämnar arbetsgivaren meddelande om förhållandet. Härigenom får arbetsgivaren tillfälle att på tidigt stadium dryfta problemen med arbetstagaren och i samråd med denne föranstalta om lämpliga åtgärder.

På grund av vad sålunda anförts biträder jag i huvudsak det föreliggande förslaget men förordar, att arbetstagarens rätt att åtnjuta anställningsskydd vid tjänstgöring i beredskapsstyrka genom en uttrycklig bestämmelse i lagen göres beroende av att han ofördröjligen lämnat arbetsgivaren underrättelse om sitt åtagande.

I överensstämmelse med vad som föreslagits i promemorian synes det rimligt att anställningsskydd jämväl beredes sådan personal som under en övergångstid kan komma att rekryteras till militära FN-kontingenter, vilka organiseras i den ordning som hittills tillämpats.

Med anledning av det anförda föreslår jag, att 1 § lagen om förbud mot arbetstagares avskedande med anledning av värnpliktstjänstgöring m. m. kompletteras med en bestämmelse av innehåll att den, som åtagit sig att

tjänstgöra vid avdelning som organiseras inom krigsmakten för att ställas till Förenta Nationernas förfogande, ej med anledning av tjänstgöring som på sådan grund åligger honom må skiljas från anställning, under förutsättning att han ofördröjligen lämnat arbetsgivaren underrättelse om sitt åtagande.

Den sålunda föreskrivna underrättelseskyldigheten gäller givetvis även det fall att den anställde, sedan han slutit avtal om FN-tjänstgöring, tillträder en ny civil anställning.

Såsom föreslagits i departementspromemorian och tillstyrkts av remissorganen bör i lagens 3 § införas en bestämmelse, att arbetstagare som beordrats till sådan tjänstgöring som avses i 1 § ofördröjligen bör lämna sin arbetsgivare meddelande om tidpunkten för tjänstgöringens början och om dennas beräknade varaktighet.»

Lagrådet

Lagrådet har lämnat författningsförslaget utan erinran.

Utskottet

I förevarande proposition föreslås bl. a. att bestämmelserna om anställningsskydd i 1939 års lag om förbud mot arbetstagares avskedande med anledning av värnplikstjänstgöring skall utsträckas till att gälla envar som enligt frivilligt åtagande blivit tjänstgöringsskyldig inom det totala försvarets krigsorganisation samt den som genom avtal åtagit sig att tjänstgöra vid avdelning inom krigsmakten för att ställas till Förenta Nationernas förfogande (jfr statsutskottets utlåtande nr 65 år 1964).

I vad gäller den förstnämnda kategorien har förslaget icke mött någon gensaga. Utskottet biträder propositionen i denna del.

Vad härefter angår förslaget om utvidgning av anställningsskyddet till personalen i beredskapsstyrkan för FN-tjänst har vid remissbehandlingen framförts invändningar från Svenska arbetsgivareföreningen och Sveriges industriförbund. Arbetsgivareföreningen framhåller de betydande problem som förslagets genomförande skulle medföra för arbetsgivarna. Erfarenheterna hittills av rekryteringen till de svenska FN-kontingenterna har inte, menar föreningen, visat att det föreligger behov av den föreslagna reformen. Enligt föreningens uppfattning har ifrågavarande personal i allmänhet ej heller något intresse av att omedelbart återinträda i förvärvslivet. En kortare tids avsaknad av anställning efter hemkomsten från FN-tjänst torde också vara av underordnad betydelse med hänsyn till de betydande ekonomiska fördelar sådan tjänst medför. Med hänvisning till bl. a. dessa synpunkter avstyrker de nämnda båda remissinstanserna förslaget.

Föredragande departementschefen bemöter i propositionen de invändningar Svenska arbetsgivareföreningen framfört. Departementschefen förklarar, att rekryteringen till de hittills uppsatta FN-förbanden icke stött på större svårigheter, beroende bl. a. på att arbetsgivarna i stor utsträckning ställt sig positiva. Det blir emellertid, anför departementschefen, i fortsättningen svårare för en arbetsgivare att ge någon bindande utfästelse, då den anställdes tjänstgöringsskyldighet i anledning av anslutningen till beredskapsstyrkan är svår att bedöma på förhand. Vad föreningen anfört om vederbörande befattningshavares intresse av att bibehållas vid sin anställning finner departementschefen inte välgrundat. Enligt hans mening torde man få räkna med att många av dem, som överväger att taga anställning i beredskapsstyrkan, kommer att tillmäta frågan om trygghet i den civila anställningen väsentlig vikt vid ställningstagandet. De olägenheter som kan uppkomma för arbetsgivarna bör emellertid, framhåller departementschefen, så långt möjligt minskas. I detta syfte föreslås att anställningsskydd skall tillkomma arbetstagaren endast om han ofördröjligen lämnat arbetsgivaren underrättelse om sitt åtagande.

I motionen I: 821 yrkas avslag å propositionen, såvitt den avser anställningsskydd för dem som genom avtal åtagit sig att tjänstgöra vid avdelning inom krigsmakten för att ställas till FN:s förfogande. Motionären åberopar i huvudsak samma skäl som Svenska arbetsgivareföreningen.

Enligt utskottets mening måste vid bedömningen av den nu aktuella frågan i första hand intresset att tillgodose behovet av kvalificerad personal till beredskapsstyrkan vara avgörande. När det gäller bedömningen av värdet av det anställningsskydd som föreslås i propositionen finner sig utskottet kunna instämma i departementschefens uttalande. Enligt utskottets mening bör man ej heller överdriva de svårigheter som kan uppkomma för arbetsgivarna i allmänhet. Utskottet vill framhålla att det rör sig om en till antalet förhållandevis liten styrka som dessutom behöver tagas i anspråk endast tidvis. För arbetsmarknaden i stort torde problemen således bli av tämligen ringa omfattning. Utskottet biträder alltså propositionen även i denna del.

Under hänvisning till det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen, med avslag å motionen I: 821, måtte bifalla förevarande proposition, nr 146.

Stockholm den 14 maj 1964

På andra lagutskottets vägnar:

JOHN R. ANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herr Axel Svensson, fru Carlqvist, herrar Kaijser, Edström, fru Nilsson, herrar Dahlberg och Axel Kristiansson;

från andra kammaren: herrar Anderson i Sundsvall, Odhe, fröken Wetterström, fru Ekendahl*, herr Bengtsson i Varberg, fru Svensson, herrar Carlsson i Huskvarna och Gomér.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Kaijser* och fröken *Wetterström*, vilka ansett

a) att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar å s. 6 med orden »Enligt utskottets mening» och slutar med orden »i denna del» bort ersättas med text av följande lydelse.

»Enligt utskottets mening är det ett angeläget intresse att tillgodose behovet av kvalificerad personal till beredskapsstyrkan. Att trygghet i fråga om anställning efter avslutad FN-tjänst är ett viktigt moment för att er hålla en god rekrytering är ställt utom tvivel. Den i propositionen valda vägen att nå detta syfte är dock förenad med betydande olägenheter. För arbetsgivare, särskilt de mindre, kan såsom i motionen I: 821 framhållas en lagändring i enlighet med propositionens förslag innebära allvarliga olägenheter. För den arbetsgivare som endast har ett par tre personer anställda torde det ofta vara ytterst svårt att få någon ersättare, då arbetsgivaren ej med visshet vet hur länge anställningen kan vara. Liknande är förhållandet då det gäller arbetstagare i 'nyckelbefattningar'. För en 'ersättare' måste det också medföra otrygghet i anställningen att ej med visshet veta, om han får stanna kvar i sin anställning eller inte. Hittillsvarande erfarenheter ger ej något belägg för att den föreslagna lagändringen skulle vara erforderlig. Utskottet som förmenar att man bör söka andra vägar för att nå det syfte som den i propositionen föreslagna lagändringen avser, finner sig sålunda icke kunna tillstyrka propositionens yrkande i denna del.»

b) att utskottet bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen I: 821 samt med avslag å förevarande proposition, nr 146, i motsvarande del måtte för sin del antaga det genom propositionen framlagda förslaget med den ändring att 1 § erhåller följande som *utskottets förslag* betecknade lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

1 §.

Ej må _____ han innehar.

Ej heller må den som hör till krigsmaktens reservpersonal eller antagits såsom frivillig vid krigsmakten eller eljest enligt frivilligt åtagande blivit tjänstgöringsskyldig inom det totala försvarets krigsorganisation skiljas från anställning med anledning av tjänstgöring som det på sådan grund åligger honom att fullgöra. *Vad nu sagts skall även gälla beträffande den som enligt frivilligt åtagande blivit tjänstgöringsskyldig vid avdelning organiserad inom krigsmakten för att ställas till Förenta Nationernas förfo- gande och som ofördröjligen underrättat arbetsgivaren om sitt åtagande.*

Ej heller må den som hör till krigsmaktens reservpersonal eller antagits såsom frivillig vid krigsmakten eller eljest enligt frivilligt åtagande blivit tjänstgöringsskyldig inom det totala försvarets krigsorganisation skiljas från anställning med anledning av tjänstgöring som det på sådan grund åligger honom att fullgöra.